

نالہ ورو و آہ سر و حضرت خواجہ میر درد کہ فقط نام شنووم و گاہے خریدہ بودم
 و رد دل داشتتم اتفاقاً بچہت تلاش این رسالہ ہائے ناوردہ بہ مخزن معرفت
 مولانا عباس رفت بہ شہر بیوپال کہ مجید اہل فضائل و کمالت بزرگاشتم
 اللہ کہ ازان جانچ رسالہ کہ حواس خمسہ کا لبد عرفان بودند ہمدست شدند
 کیفیت آن اذین درد نامہ منظومہ کہ در شکر یہ این ہدایا بطور رسیدار سال
 یافتہ بود پیدا است و مذاق و اشتیاق باقی ازان ہویدا است۔

رقعہ منظومہ

مولوی عباس عالی انتساب
 نالہ آمد ز سوز عنسد لیب
 شکل زنگس جلد تن حیران شدم
 جان فدای نالہ و لدوز او
 از نظر گلگشت کروم چنہ بار
 آہ سر و حسرت افزا ساختم
 آہ سروے بر کشیدم و خراش
 ہدایم داوی ز جان کروم قبول
 فوز ایمان شمع محفل یافتم
 از تو ممنونم درین دار سنج
 آہ سروے گرم بے اندازہ شد
 شمع محفل از تو گشتہ با فروغ

اسے جناب رفعت رفعت مآب
 تاب باغ خاطر این خوش نصیب
 گل گل از گل بانگ اوتالان شدم
 رشک بروم بر تو اسے سوز او
 در چین باغ بسیط پر بہار
 دیدہ واکروم تماشا ساختم
 نالہ وروے کہ میکروم تلاش
 نالہ پر سوز دیگر شد حصول
 ورو دل چون مرہم دل یافتم
 خواستم وونسخہ حاصل گشتہ پنج
 نالہ ورو از تو پر آوازہ شد
 ورو دل آرام جان شد بے دروغ

<p>از و کن تا کشور چین و خطا آفرین بر راستے خوبت نیک من آفرین بر شاه عہدت آفرین آفرین بر ہمت آن قدروان آفرین بر دولت و اقبال باد آفرین بر این کتاب لاجواب آفرین شد در شکر صبح شام و رو صد ستایش از دل و جان میکنم من فراموشت نکردم زمین ہمار</p>	<p>زیور طبع از تو شد این چار را ساختی مشہور بر تھر یک من آفرین بر سعی جہدت آفرین آفرین بر بیگم شاہ جہان آفرین بر ملک بھوپال باد آفرین بر خوشنویس این کتاب آفرین شد از تو زندہ نام و رو صد ہزاران شکر احسان میکنم در جواب ارو و پر شد معذور دار</p>
--	--

در دل باقی عقیدت باقیست
 یار باقی ہست و صحبت باقیست

باقی را چون رسالہ نالہ درو و آہ سرو و درود و شمع محفل ماورائے
 نالہ عندلیب بدست رسید آنچنان شعلہ نالہ و رو و شرارہ آہ سرو و درود و
 سر بر کشید کہ شمع محفل حضاگر دید و آنقدر فیضان مطالعہ آن چہار رسالہ
 عرفان استعداد انتہا آگاہی ہم رسانید کہ بتوید این رسالہ و در باقی
 و در و ساقی کہ در ولایت از سائیکین و رو و جرعد ایست از ساغر ان ساقی
 معرفت یکتا فرو جرات نمود بہ ذلکہ بالی و شتر خوان آن منربان بزم توحید
 و جرعد کشی و پیانہ پیائے مضبوط آن ساقی و حید بخود شدہ ابواب کشف
 برو دل غفلت خود بر کشود و بزرگ نالہ عندلیب و چہستان و کن فلندہ عجیب

انداخت ازین دور باعی حالیه راز مزمر بلند ساخت۔

رباعی

درو باقی کہ جرعه ساقی ماست	مستی افزائے بزم عشاقی ماست
وردے کہ بہ میخانہ درو درو است	باقی از بہر فرحت باقی ماست

رباعی دوم

این درد باقی ست و درو باقیست	مستی افزای بزم عشاقی ست
ورویب ز میخانہ درو آن درو	باقی از بہر امتشا باقیست

باقی باو فرخندہ بنیاد حیدرآباد کہ بہ یادری تقدیر قسمت خدا واد اتفاق
مولد و نشائے اضعف العباد گرد ہاری پرشاد باقی درین سرزمین مینویسند
افتاد۔ یہ فضلہ بہ برکت و شرکت نام مبارک حیدرآباد محسود بلاد است و شرکت
روم و بغداد نام سلطنت اسلامیہ درین زمانہ پرفتن و فساد درین دیار
باقیست و پرورش گاہ ہر قسم نام و عباد کہ مراد از رومی و رنگی و پارسی و
ترکی و عرب و عراقیست۔ چہ میدانی کہ حامی و حامس این شہر ناورد الہدہ کہ نیست
و باعث ابقائے امن و سلامتی ریاست چیت آگاہ شو آگاہ شو بہر جادہ
بد اعتقاد ہی مرو کہ چار سوئے اطراف و اکناف این دیار اولیائے کبار مکملان
اخبار همچون اشرف العارفین حضرت بابا شرف الدین صاحب قدس سرفہ و
جناب حق بن وحق جو شاہ راجو صاحب دام برکتہ و یوسف مصر علم الیقین
یوسف صاحب شریف صاحب منیف نور مقدم قدہ رضیائے شمع روشن

حسین شاه ولی صاحب قبله طایب مسجد بنیاد حصار برد و گروهی و چهار
گروهی این بلده بر زمین به افضال الرحم الرحیم آسوده اند که آسایش تخت گاه
نظام و باعث امن امان کار و بار اهل اسلام از آن هویدا است -

غزل

شهریار و بجان دل غلام اولیا است
در حقیقت انتساق و انتظام اولیا است
تا که در اطراف و اکنافش قیام اولیا است
خطبه و هم سکا اینجا بنام اولیا است
تا سر اعدا او زیر حسام اولیا است
بر همه اعلام آصف ز اهتمام اولیا است
تا که باقی اعتقاد و اخترم اولیا است
خسر و ما جبره نوشن در دو جام اولیا است

حیدر آباد کن بیشک مقام اولیا است
ظاہر گو نظم و نسق ارکان دولت میکنند
از محفل حیتیم و در تزلزل حیت پاک
نام زو محبوب سلطان از برای خیر است
آن شد آصف لغت غم ز خوف دشمنان
تمتع طعمی که از شاه عنایت شرعاً
حیدر آباد است پیش آید از دیگر بلاد
دفع گشته ساقیانند شیشه ریخ و خمار

از چه باقی مینمانی فکر شهر و شهریار
خوف باقی نیست و حفظ دوام اولیا است

باقی فانی تو عجب مرد نادانی که با وجود خدا دانی خود را بنده پست نور سلطانی و خانه
سلاطین بشکفل جهان بانی می شماری و به بوس نوبت و عماری و خطابت خدای
سرکاری خیال اطاعت گزار می خداوند حقیقی نمی داری اگر سپاس به کار مالک
مجاز مصروف می باشی پاسه خود را مشغول و مالوف یاد آبی دارد اگر تمام روز در

ماموری مافی دسے یا لحظہ دسے توجہ بہ بارگاہِ کار ساز بے نیاز بیار۔

غزل

حفظ آن کن لحاظ این ہم دار
پیش بینی غم پسین ہم دار
یاد آفتاب آفرین ہم دار
وردا و در دل حزمین ہم دار

ہاں بدینا خیال دین ہم دار
سپس پس و پیش چیت حکم بہت
آفرینش تمام گواہ تست
شادمانی بہ عالم فانی

در مکان جہان کہ می مانی
باقیا خاطر مکن ہم دار

باقی سراسر فانی سرت دادند کہ در نماز بیچگانہ بہ بارگاہِ یگانہ سجدہ شکر
نمای۔ نہ کہ از سر تخت بر بہ دستار رنگین آرائی و بہ کلاه زرین
و تاج مرصع سرخشم و تکلف بر آسمان تکبر فرسائی چشمت دادند کہ
مشاہدہ جمال وحدت و تماشائے قدرت سازی نہ کہ نگاہ بد و نظر
حسد بر چہرہ پر دو گیان عفت و عصمت و خوب رویان نیکو صورت بہ نیت
فاسد اندازی گوش ہوشدادند کہ پذیرگان نیک آئین و وعظ محققان دین
مبین بہ عقیدت و اثق بشنوی نہ کہ بہ شکایت انبائے روزگار کشائی
و بہ سماعت، افسانہ فاسق در دہی زبانت دادند کہ شکر نعمت ہائے
نامتہای و وظیفہ اسمائے آہی کہ آہی نمای نہ کہ ہمہ وقت بہ تلخ گوئی و شام
و ژاژ فانی اقسام ہذیان سرای افزائی دستت دادند کہ بہ اعانت و شکر

در ماندگان صنیع به شجاعت و سخاوت پیش آئی نه که از دست برود زبرد
 زبردستان کمزور را پیاپی نموده قوت آزمانی نمائی پاید و او ندک بر جاده زیارت
 متبر که درگاه اولیا و انبیا از ره صواب شتابی نه که به پامالی موران و لکد
 کو بی کوران مورد عذاب شوی و انتقام آن یابی - افسوس هزار افسوس
 که برخلاف شیوه انسانی قدر عطائے خلقت نقد کر متاجسانی نساختی
 و وجود مسعود خود را باین اعمال نامحسوس و نابود نموده در کتم عدم انداختی -

رباعی مولف

عاشاک اللہ بدتر از حیوانی
 کشتی تو زد دست خویش باقی فانی

خود را انسان باین عمل میدانی
 از هستی تو نیستی افضل باشد

باقی از مذہبم هیچ پیرس و از مشرک تشریحی مجود در جاده استدراک ملت
 که هفتاد و دو راه پر پیچ و در روز تہار میو ہند و ہم مگر سنگ دست نشاندہ خود
 نام خدا نہادہ مشرکی نمی گنم - مسلمانم اما خاص مسجد را خانہ خدا تصور ساختہ بر زمین
 افتادہ سر بر سنگ نمی زنم - بت من در تہجانہ من است نہ در معبد برہمن -
 نماز گاہم در طاق دل مست نہ در کعبہ آب و گل -

شعر

من از راه صفا کردم طواف کعبہ دلہا

سبارک حاجیان را بعد از قطع منزلہا

قتلہ صمدل ز تہار پیشانی نمی کشم کہ در دوزخان می زاید داع سجدہ را برگزیدہ خود

جائے ٹھی وہم کہ تیرہ روی می افزاید۔

شعر

بند اتابہ در تیکدہ پیشانی بود | قشقہ کفر من از نور سلمانی بود

غزل

تراز کفر سلیمانیم چه در کار است
بگی ز پریش او عاست بد مورد قہر
مرا ز جنت و دوزخ امید بی نیست
ازین دو سہت خوش آن کسند عفار
بگی ز بخشش آمرزش گنہ کار است
قضاش ہر چه بخواید کند کہ مختار است

بگی ز مکرش درو با قیمت آرام
کہ از مشتیش آرام درو آزار است

غزل دیگر

نے کافر بد کشیم و نے کافر و نیم
شد قرعہ بدنامی او نقش ہم
خوانی اگر م عاشق بے کینہ ہمانم
جائے کہ بود پروگی حسن مسکاتم
آزادہ عشقم نہ چنانہ ہم
من کافر عشقم چه بود کار زو نیم
وانی اگر م بندہ درینہ ہم
آنجا کہ کند جلوہ گری عشق مکنیم

فانی اگر م خواند یہ تقید چنانم
باقی اگر م گفت یہ تیرہ ہم

باقی وحدت بے شرکت اور در عالم کثرت چگونه بشہود است باید فہمید
 عکس آفتاب را ہنگام نصف النہار در تمامی طرف پرتاب بے شمار جلوہ نمود
 منور و روشن ظاہر و نمودار است باید دید۔ پس طرفی را اذان طرفی
 باید شکست و باید دانست کہ فقط طرف مفقود است و تاب آفتاب بلا کم
 کاست بر جائے خود موجود ۔

بیت

آن شوخ طردار باہست و با نیست	چون عکس ہر آئینہ جدا ہست جدا نیست باقی صفا چون بوز گل و غنچہ جدا جدا نیست باقی ہمہ مشتق ز فنا ہست و فنا نیست
آن دلیر عیار باہست و با نیست این کون مکان غرقہ گرداب فنا ہست	

بیت

ہمہ او خود ہمہ دانی این است	معنی باقی و فانی این است
-----------------------------	--------------------------

باقی دل تقدس منزل خورا کہ منظر انوار تجلیات یزدانی و مصدر لمعات
 نورانی از فیوض تقورات سبحانی است از گرد و غبار و سواس
 لا طائل نقسانی و خس و خاشاک باطل خواہشات شیطانی مگردندار و درین
 گل زمین ہمیشہ بہار تخم معیلان مکار۔ این مرات حق نما از تک آلود مساز
 و این الماس شفاف را در خواب غفلت میاندازد۔ نختہ آہن از مصقلہ
 روکش آئینہ مصفا میگردد و با بکینہ از آلودگی گرد و غبار سیاہ
 بی پذیرد ۔

غزل

افسوس ہست نعت کسی را زوانِ دل	سازم چہ با مجاز مرون بیانِ دل
-------------------------------	-------------------------------

<p>چون آئینہ صفا کن و بگر میان دل پیوند حرف نیست ازین رو میان دل</p>	<p>اسے بے خبر تو صورت اصلی خویش را باید کہ دل دو پارہ بدار می زور و عشق</p>	
	<p>تا چند ضبط مال و فریاد با قسیا باقی نماند حوصلہ امتحان دل</p>	
<h2>غزل ویکر</h2>		
<p>ہم اشک جگر سوز کباب است دلِ ما ہم ساقی و ہم عالم آب است دلِ ما در پاب کہ نازک ز حجاب است دلِ ما گر چشم بطلون است کتابت دلِ ما از بود تن ما بہ حجاب است دلِ ما اسے خانہ ات آباد خراب است دلِ ما</p>	<p>ہم قطرہ خون می تاب است دلِ ما ہم شیشہ و ہم جام شراب است دلِ ما نایک نفس راست کند غرق طوفانست ہر داغ درو نقطہ اسرار الہی است ہر چند کہ بے پردہ نمایان شدہ و لدار از خانہ بر اندازی آن چشم فسون ساز</p>	
	<p>حائے کہ بود جمع دل خلق بیک زلف باقی تو بگو و رچہ حسابت است دلِ ما</p>	
<p>باقی دے بخو و آو خود را بشناس و اسرار خدائی را اور خود بنیاب و قدم بقدم این خدا فراموشان بخو و گذاشتہ بر جاوہ غفلت شتاب -</p>		
<h2>غزل</h2>		
<p>پر وہ پار غار خویشتی</p>	<p>اسے زہستی غبار خویشتی</p>	

<p>از میان خیز یار خویشتی که خود آئینه دار خویشتی که سر پای بهار خویشتی چند در اعتبار خویشتی دشمن روزگار خویشتی رهزن رگزار خویشتی که تو لیل و نهار خویشتی</p>	<p>شد حجاب تو بود و نابودت دل مصفا کن و تماشا بین دل پر دماغ خویش را خون کن ذات خواهی صفات را بگذار چند با این و آن شومی مشغول از تویی و منی هزار افسوس ز سفید و سیاه کارت چسبیت</p>
---	--

شش جهت یک جهت خود باقی
 یکدسته کرده چار خویشتی

باقی این هزار با نباتات مختلف الا لوان که بسیار افزائے دید و بصیرت
 و این جمادات پست و بلند اقسام کو بسیار که بزنگارنگی انواع سنگ سر
 به فلک می ساینند و این انوار ششخان نجوم و شموس و اقمار و ثوابت و
 سیار که نه سپر گردون گردان جهان و جهانیان را با این بعد عبید
 مستیز و مستفی می نمایند باعث ظهور و مشهور و لیل و نهار روزگاری باشند
 فاعل این همه کسیت باید دید و صانع این صنعت های عجیب و غریب
 که پیدایشت باید فهمید -

<p>بنگر نقاشش کار هارا گل کرد چسبان شمار هارا</p>	<p>دید می نقشش و نگار هارا این دانه خشک چون شجر شد</p>
--	---

آورد که این بهار بهارا	در باغ خزان چگونگی آمد
<p>باقی شماره اعتبار سے این صورت اعتبار بهارا</p>	
<p>باقی این ملوکان ممالک که ملک محروسه و مقبوضه خود را ملک موروثی می انگارند و خود را مالک و وارث مملکت می شمارند از مالک الملوک لمن الملک الموم که توتی الماک من تشاء و تنزع الملک من من تشار و در شان تنزیه نشان آنگاه می داند وقتی که رحیل قلم می توکل ملک الموت می تواند جمیع املاک ملوک را دایمی گذارد و خود را در همان خاک بلکه چار و تا چار می سپارند</p>	
غزل	
<p>بر نقطه قناست مقام و مدار ملک در ملک خویش آنچه نمودی شمار ملک بر نام شان بماند کجا اعتبار ملک باقی دوام هست خزان و بهار ملک</p>	<p>باقی نه ملک هست نه آن شهریار ملک تا چند ملک داری تو هست ای ملک دارا و کعبه و سکندر کجا شدند رنگ زمانه نیست به بیک رنگ باقی</p>
<p>باقی این مشائخ مشیخت آاب و فاضلان فضیلت انساب و واقفان مسائل شریعت و مقننان قانون عدالت که بطایر طالب علم شریعت شده در حقیقت طالب دنیا و دولت می باشند و فقیه بیادری تقدیر از مکر و تزویج و سعی و تدبیر برسد نصفت و انصاف اجلاس نمود</p>	

ممکن می شوند با غرض ذاتی خوف منتقم حقیقی و ترس عاوان تحقیقی را بدل
 راه نداده در پرده قانون و دستور چنانچه بر منظر مومنان نمی افزایند فقط بر
 انظار باطله چارگواه و اعتبار سوگند هائے بی دینان روسیاه که قرآن شریف
 بر سر می بردارند و تعظیم آن می انگارند هزارها خلاق الله را خواه محواه
 تباہ می سازند و نرد و آغا بر عیاری می بازند و بر راستی خود می سازند و می بازند
 و بال اعمال این یازوال سلاطین ذمی اقبال می گردد و موجب
 استقیال روسائے با جاہ و جلال می گردد -

<p>ظلم ارکان باعث نقصان سلطان میشود از گناه عاصی در جو شد غارت جہاز</p>	<p>ستم رکنے موجب تخریب یوان می میشود شہر آبادان ز بوم غم ویران می شود</p>
--	--

باقی ہوشدار و با مستماع حکایتی کہ سے سرایم گوشدار کہ بر یک شاخ درختے
 ہمائے بختیار و زاغ نالیکار ہر دورا اقرار بود و در زیر سایہ آن صیاد
 شایق شکار با کمان و تیر تیز آیدار بر بستر خواب می آسود۔ آن زاغ عیار
 بروکے صیاد مذکور غلاقت ریختہ فوراً پرواز نمود چو ازین آزار صیاد
 بیدار شد و چشم خواب آلود بکشود بر غضب موفور تیر بلبار ہائے بے قصور
 از بدگمانی آچنان بر زد کہ جانش بر بود -

<p>آن زور کہ ساخت و در عمل زار کہ شد جائے انصاف بہت یارب انصاف</p>	<p>گل کرو گناہے کہ او خار کہ شد تقصیر کہ ساختہ گنہگار کہ شد</p>
---	--

باقی - اعتبار زندگی تا پایدار چیت بزرگ حباب وجود و عدم آن را

قیام و قرارے نیست تا نفس راست نمائی غرق طوفان بلاست تا دیکھ کشتی
از سیلاب حوادث گرفتار چارموج آناست دریاب دریاب و ازین قلم
پر گرداب بزرگ موج برکنارہ سلامتی بشتاب۔

شعر

زندگی نقش آب را ماند   ہستی ما حساب را ماند

وقف

درین بحر شکل حسابیتم من   ہمان لحظہ مردم اگر زیتم من
سپرانام فانی نہاوند باقی   کہ باقی نیم عین فانیتم من

باقی۔ این وجود بے بود فرع را از اصل دور نمود و از عالم تنزیہ برآورد
در ورطہ تقید انداخت و از آشنائے حقیقی محو نمودہ ناآشنا محض ساخت

ما بدریا چو حساب افتادیم   از تعین در حجاب افتادہ ایم
بو ما شد پرودہ معبود ما   بر رخ خود چون نقاب افتادیم

باقی۔ باقی عمر را غنیمت بشمر و امید ما طلہ یک صد سالہ مفروضی ز بہار بیدار
اسے غافل بچاہ و از ان ہر شام بر بستر تراحت و آرام دراز کشیدہ کم سستی
و پانزودہ در ایام طفلی نزد لہو لعب از بے شعوری در یافتی ہمان قدر در جوش

جوانی غروی شباب خراب نمودی بعد تجربه این سی سال پس از ابتداء
 لوفضا اگر زنده بماندی در عالم پیری صدف و ناتوانی افزودی و منزله
 مرده بدست زنده بودی. اسے غافل نادان سواد و مواد می داری
 حساب گیر باقی عمرت چیت افسوس هزار افسوس سرمایہ عمرت بدست
 بیچ نیست.

اسے بجز خویش چو سازی شمار عمر از جمع و خرچ خویش چو پنی حساب	ظاہر شود سیامہ ناپا ئدار عمر باقی بدانی حاصل رافع و فزار عمر
--	---

باقی پیرین پیریمان است و مرشد من ساقی خمکہ دوران کہ ستقام
 اہم شراباً بطور ارشعہ از جام فیضان اوست جرعه نوشی و دروی کشی
 می نمایم از لطف کیفیت آن ہر آن بجز و بخودی شوم از کون و مکان اولیا
 دل بر آبلہ خود را کہ چون خوشہ انگور است سراسر خون می نمایم دور خمکہ
 تن رنجور و رچیان میدیم گذار کہ اثر است از ان باقی نمی ماند. بعض
 وقتے از قرینق دیدہ مقطر گر دیدہ بصورت اشک می چکد و یادہ ناب
 دو آتشہ عرفان میگردد مانند با و صہبائے قند پوش و عقل را نمی زواید
 بلکہ سرور تصور الوہیت می افزاید.

چندان داد ساقی شراب الستم ز تو بہ شکستہ بے عہد الستم	کہ بے ساغر و شیشہ تا خشمستم شکستہ بہ بستم بہ بستم شکستہ
اسے پارہ پوش تو کہ شراب خواری و بہ علت وایم الخاری گرفتاری	

و بجز حرام کاری و بدشماری از عطلال و حرام خریداری کیفیت نشد معرفت آہی
چہ بی انگاری - ہر چند کہ خود را از جہدہ نوشتان مقطوبہ مای پنداری -
باقی کسانیکہ بفرط ہوس جمع زر نمودہ خود را مالدار شمرند و بر آ
و ناست نہ داوند نہ خوردند آخر بیرونند و اندوختہ خود را بدیگران سپردند و بجز
اعمال قبیحہ ہمراہ خود ہیچ نہ بردند -

غزل

در میان لفظ زر پیوند نیست مختصر بزرگوار جہانت وین بگردہ حاصل اورا زینہار	زان رفاقت زرن دادہ پاکے تارک زرنیت ورونیا کے ترک و نیار انسا زوتا کے
--	--

وین نماںد باقی از دنیا کنی
چون کند این ہر دور ایجا کے

باقی ہر چند کہ برائے ترک دنیا و ہوس زر تا زیانہ ہدایت پر اثر بر دل و جگر
ہر بشری زنی و سفر زر و دولت و نیائے دون پرور سگنی حصول صواب
و خیرات و زکات و ظہور باقیات صالحات مختصر بیان است کہ از ان
آسایش جان جہان و جہانیان است -

اشعار

سراپل و مسجد و خانقاہ	شفاخانہ و مدرسہ نروچاہ
-----------------------	------------------------

بدنیاست از مال داران تمام

بجز زنگر و کوفیضان عام

عدم وجود مفلس در عالم امکان برابر است و بے استطاعتی
و بی فیضی و بے بضاعتی / ظاہر۔

اشعار

چه از پائے لنگ است امید سیر
کہ بودست خود بار ہمایہ

چه از دست مفلس شود کار خیر
چه فیض از وجود تہی مایہ

اے یار ہوشدار۔

اشعار غزل

کیست آن کوزہ خوشکار زراست
علقہ زن گرو بر مزار زراست
خوبی کار کا شکار زراست

با تو کس یار نیست یار زراست
ہر کے بچو صورت پر کار
تخم نیکی بکاشت اندر وہر

گر گل خیر شفقہ باقی
از گلستان دل بہار زراست

باقی اگر مالدار ہی حسب ہدایت شاستر سیر ساز و بکثرت دولت تکبر
مکن وز تہار منازہ۔ بیچ حصہ داخل خود بشمار یک حصہ آن را و امانت بگذا

تا فردا یا روز کے آید یہ کار و از عاوشہ و انقلاب روزگار نشوی خوار و زار
 و یک حصہ آن را بہ فقرا کے متوکل و غریبائے صاحب دل و محتاجان
 دور افتادہ از دام دشواری و شکل بسیار و حصہ از ان غریبائے قریب و غریبان
 و خوشا و ندان غریب پندار و حصہ آن بہ صرفہ لا بدی و ضروری خود
 بیار کہ اعتبار دولت تو ہموارہ بماند یا پندار۔

اشعار

از قناعت تکیہ بر تقدیر کن کم شو و گر دولت قارون بود باقی کے ماند ز گنج شایگان	صرف مال خود بدین تدبیر کن خرچ تو از دخل گرافزون بود گرنمانی صرف ز ررایگان
---	---

باقی این شیر کہ بآئینش نمک شور یا از ترشی صحبت بالضرور و البتہ
 تغیر شدہ صورت جغزات می پذیرد و از کشتہ ہڑتال ہدایت پیر مری گری آتش
 پندول پذیر باز رنگ شیر می گیرد این نسخہ حکمائے مصری را اگر بدانی
 سو ہم باطلہ تبدیل اوصناع را از دل دور گردانی۔

غزل

پس از فیض کامل چه بودی چه گشتی تصور کن ایدل چه بودی چه گشتی چه دانی تو اے گل چه بودی چه گشتی	بکن غور غافل چه بودی چه گشتی کہ از راہ شریان رسانید خونت چه گلہا ز نور ستہ و رباع عالم
--	--

بصورت اشکال چه بودی چه گشتی

گه جام و گه کوزه و گه خمستی

شدی گاه باقی شدی گاه فانی
چه حاصل چه حاصل چه بودی چه گشتی

باقی اگر وانی بدانی که دانه نشین زمین اول ریشه می شود و از
 ریشه شجر و از شجر شاخ و از ان شاخ برگ باسے باریک و فراخ
 و از ان برگ باسے شکوفه و از شکوفه ها ترگر ویده نام اقسام تا وقتیکه خام
 می باشد به تبدیل الوان بگزشتن چند ایام تا هنگام سنگلی اتمام تغییر
 و ضلع می برود و بزاق و مرام کام باسے انام گوارانی ترشی و شیرینی
 در محنتی طعام می باید. و قتیکه آفتاب فیضان بدایت اهل السدی بد
 و نقص خامی می رباید بنام اصلی خود می گراید و بنظر خواص و عوام
 همان دانه بنظر می آید. از اینجا باید فهمید و تماشا سائے وحدت و کثر
 باید دید.

غزل

ریشه گشتم پس از ان شاخ و شجر گردیدم
 زان پس رنگ گل تازه و تر گردیدم
 بعد این نشو ناخسار شمر گردیدم
 پس به انجام همان دانه ز سر گردیدم

دانه بودم به ته خاک اگر گردیدم
 برگ نورسته شدم غنچه شکفته شدم
 باز پر مرده شدم خسته و افروده شدم
 آخر کار شدم پخته ز تاب خورشید

بنگر وحدت اصلیت او باقی ماند
 گو که صد گونه به او ضاع دیگر گردیدم

رباعی

با صورت مختلف عیان می گردد

بر دانه که در زمین نهان می گردد

انجام چو بنگری همان می گرد و

در وحدت او فرق نشد زین کثرت

باقی زمزمه سرانی و لغزه آرائی را بعضی صوفیان صاحب حال روادا
 و اکثری حرام و ناجائز پنداشته . اگر براسے رقت قلب و مشغله
 خداشناسی است جواز است و گر محض بجهت حفظ نفس تعیش اندیش خویش
 می سازی ناسازست بجائی در روانے او پے اہالیان حالی است
 ورنہ چون و ہل تہی مایہ بجز شور سماع خراش از اسرار معانی خالیست . کتا
 زمزمہ باقی کہ اوزان ہندی موزون نمودہ ام دروساتی وحدت
 ازان کیفیت افزاست و درو باقی از ہر زمزمہ دل گذارش ہویدا
 ازان یک زمزمہ ترانہ و دیگر کبت فارسی بگمانہ کہ خوشتر از دو گاہ و
 سہ گاہ عراق ست بطور مذاق می سرایم و بخراشش این مضراب
 رگ جان اہل دل و عارفان کامل را چون تار طنبور تحرک یک واوہ
 بہ قانون مطربان و ذوق بہ زار نالے شوق می گرایم .

ترانہ

تن واو تا دانی تا دانی تا دانی
 تن تمست تا چند تا دانی تا دانی

دل واو تا دانی تا دانی تا دانی
 تن در چہ تن داری تن در چہ تن داری

دیگر

توی توی توی توی توی توی توی توی
 من مامن و ماتا کے غافل روی اوی لوی اوی

باقی اندر گلشن دوی ہر دم طوطی آسا گوی
 با او وصل سازی ہرگز در کن تنگ دوی دوی

یعنی اندر بیڑ گلشن وونی کہ بر جاوہ سن و مائی می پوسی اگر دل شناسا واری
لازم است کہ اورا بچونی و بسان طوطیان خوش بیان و مرغان نغمہ خوان
ہر دم و ہر آن تونی تونی بگونی ز بہار با او وصل نیابی ہرگز وونی بکنی
و عوائے من و ماتلے کے بینائی کہ اوی اوی ۔

باقی حافظ حقیقی ہر و حیات مخلوقات را در کائنات از اوقات و
بلیات نجات می بخشد و محفوظ می دارد و این حادثات و واقعات
کہ حادث می شوند نتیجہ اعمال شیعہ و کثیر افعال قبیحہ اوست اگر
بر استغفار و زارنالی ہزاران خشوع و خضوع بہ بارگاہش
رجوع آرد و برضائے اوراضی بود بہ مشیت الہی خود را بسپارد
اولے ورنہ از گروہ و ناگروہ ازان بصیر و خیر را چہ پرواہ نقل است
کہ طائرے بر شجرے جا میباشند و صیادے در پانے آن درخت
تیر جان گیر را برزہ کمان نہادہ برائے نگارش از کین گاہ ہمت
می گماشت آن مرغ بچارہ از مشاہدہ این حال بخیال پرواز نظر
بجانب آسمان نمودندہ باز سے دید کہ از بلندی بر سرش از تیر بانے
می رسد ان وقت جائے نجات نیافتہ بجزوالحاج و رآدہ باین ترانہ
نغمہ باقی مترنم گردید و عایش در جہ پذیرائی گزید ۔

ترانہ

رہنارحمے بر عالم
ایضاً

رہنارحمے بر عالم
زاری من بشوہمیکا زاری من بشوہ تاکے در عالم
نقد عرفان بخش کر یا نقد عرفان بخش بے زربے بالم

بر تو پنهان نیست خیر بر تو پنهان نیست باقی احوال رتبار حے بر عالم

کہ ناگهان مارے صیا و مذکور و گزید و دوران بد خواسی تیر از شہت
وزہ کمانش خود بخود رہا شد و رحق آن شہباز کہ قریب آن مرغ
گردیدہ بود بمنزلہ ناوک قضا شد و بجانش باین واسطہ غیبے بو توغ
انجامید و کار آن ہر دو ظالمان باین سامان با تمام رسید -

ذات پاک او کہ الرحمن القہار است گتر از صدق دل تو و استغفار است خار و آزار بخشی باز قہرش وار است یار بروقت عتائش بدتر از انبیا است	رحم و تہرش منحصر قہمت و کردار است سغرت یابی بلا شک کن خدا عفار است وار در ہنگام ہرش کم ز نوک خار است غیر ایا رائے یاریت کجا یار است
--	--

بر وقت صدقوت بجز اللہ از دیگرے استعانت نخواہ چہ مجال است
کہ غیر او دیگرے بگیرد و رپاہ -

رباعی

در خواست بجز خدا نمی باید کرد از ناخن پانہی کشاید گر ہے	لب را پے صرفہ و انہی باید کرد زین یاران التجا نمی باید کرد
--	---

باقی - این عالم فانی بازی گاہ طفلان است ثباتے و فرادے نمدار و
ہر چیکہ دوران است راقم و رسالے جشن شادی و خترے ہیما نمودن صبری

بدیگر جمیع اطفال آنقدر حادث شد که پریشانی بر پریشانی افزودند - غرضیکه
 بے لطفی تمام شادی به انجام رسید - لکن هیچ یک طفل از آن غم
 اقسام این تقریب شیرین کام نگروید - عهد و آثاق باین طفلان ساخته بودیم
 که بعد صحت هر چه خوردنی را تیار نموده خواهیم خورائید بفضول او نماند چون
 موقع آن بیاید شادی لعبت باین طفلان بساط بازی بگسترانید
 این تقریب غریب را بخوبی تکلف و ادا مکن به تصنیف این غزل لطیف
 زبان عبرت ترجمان را برکشاد م -

غزل

بدان کار جهان را هم بدین سوال و باقی
 تماشا یکدست کن بشو خوشحال و باقی
 زیر تختیان مختلف اشکال و باقی
 بدینسان هم شود در عهد استقبال و باقی
 بچه بازی و گرمی آید از وینال و باقی
 تو هم مانند طفلان باش فارغ بال و باقی
 مبارک شو سلطان رقص هم دیال و باقی

مبارک باد لعبت بازی اطفال و باقی
 چو گرد و ختم بازی نبه سازش بعد وقت
 بزرگ خیانه بازی طفلان است این عالم
 چنین بازی باضی شد بے حالاکه میگردد
 اگر من بازی آیم ازین بازی بیاید کرد
 درین دنیا نباشد هیچ کس بی نوح و غم زین پس
 مرا این بازی لعبت خوش آمد بمره طفلان

کم از بازی نباشد فکر خانه داریت هر دم
 همه هیچ است نماید با تو بیک اعمال و باقی

غزل دیگر

هم آواز مذکور پرده به بزم حال ای باقی
 خم و کوزه سبوح جام سفالین کاسه می باشد
 بزنگ اعتبار سے لایق شاه و گدا گشته
 و دینی مثل احوال نیت شایان هر دو حد را
 تعاقب نکبت ادا با میازد و رین و نیا
 همه مانند ماضی حال ماضی میشود و فردا
 تو کافر مشرکی چون بخت ایمان میکنی از ما
 ازین دار فنا تنها نقصه رفتنی داری
 پذیرائی هر چیز است بر فضل و عطا تو او
 ندیش از کجا آیم نه ویدستم ندید او
 اگر او کن نیگفتی نمی گشتی فکان پیدا
 کمی عمر خود از پیشی ایام می خصم
 جبال و آسمان ارض را بارانند آنکه
 حذر از صحبت این قحبه ویرینه و دنیا

صد نفوذ چنگ در باب و تنال ای باقی
 هزاران نام مشت خاکه بن بن مال ای باقی
 ز یک پشم است در زمین کلیم شمال ای باقی
 به یک چشمه نظر کن صورت احوال ای باقی
 چه باشد اعتماد دولت و اقبال ای باقی
 چرا امر و ساز می فکر استقبال ای باقی
 بحسب حال باشد ذوق قیل و قال ای باقی
 هزاران کاروان متبند در بنال ای باقی
 بر مصنان عید گرد و غره شوال ای باقی
 که مثلش نیت پیدا هست بر شمال ای باقی
 شد این ایجا تو کویین سر و جوش شوال ای باقی
 زدتم رفته هر آن روز ماه و سال ای باقی
 بغیر از من امانت را بشد حال ای باقی
 هزاران شوهران کشته است این ای باقی

کجا گنج و کجا فارون ز مال آمال میداری
 که انجام از فنا و احوال مال ای باقی

رباعیات حضرت خواجہ میر درد علیہ الرحمہ مرتبہ

راجہ باقی مرحوم

<p>فِي الْخَلْقِ وَجَدْتَهُ وَانْكَانَ سِوَا فِي الْكَوْنِ لِمَا رَأَيْتَ إِلَّا آيَاهُ</p>	<p>درد</p>	<p>حَدِّ الْمَنْزَرَةِ سِيسَى بِاللَّهِ مِرَاةَ جَمَالِهِ جَمِيعَ الْأَكْوَانِ</p>
<p>پایا او سے خلق میں وہ ہی اس کی سوا دنیا میں نہ دیکھا مگر اس کو دیکھا</p>	<p>باقی</p>	<p>اُس پاک کو حمد نام ہی جیسا ہی خدا ہے اوس کے جمالی کا جہاں آئینہ</p>
<p>وَاللَّهِ بِهِ جُودٌ نَفْعٌ وَضَرٌّ لَوْلَا تَأْثِيرُهُ لَمَا كَانَ أَثَرٌ</p>	<p>درد</p>	<p>أَللَّهُ قَضَى كُلَّ قَضَاءٍ قَدَرٌ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ</p>
<p>سو گند ہے اس کی تو اس نفع و ضرر تأثیر نہوتی اوسکی ہوتا نہ اثر</p>	<p>باقی</p>	<p>اللہ ہی کا حکم ہے قضا اور قدر لا حول ولا قوۃ الا باللہ</p>
<p>لَا أَمْرَ لَوْ جَدِهِ وَلَا تَكْلِيفَ لَا اسْمَ وَلَا رَسْمَ وَلَا تَعْرِيفَ</p>	<p>درد</p>	<p>لَا نَعْتِ لِذَاتِهِ وَلَا تَوْصِيفَ الْبَعْزِ عَنِ الدَّرَكِ لِذِكْرِ مَا هُوَ</p>